

Poprvé jsem ho viděl v Pireu. Přijel jsem do přístavu a čekal na loď, která měla jet na Krétu. Rozednívalo se. Pršelo. Vál prudký teplý vítr a špinavé mořské vlny špláchaly až ke vchodu malé kavárničky. Skleněné dveře byly zavřené, vzduch čpěl lidským pachem a odvarem šalvěje. Venku bylo zima a okenní tabule byly zamžené dechem kavárenských hostů. Pět šest nevyspalých námořníků v halenách z kozí kůže popíjelo kávu a šalvějový čaj a zamženými tabulemi vyhlíželo na moře.

Ryby byly ohlušeny vlnami rozbouřeného moře a uchýlily se ke dnu do klidných vod; čekaly, až se nahoře moře utiší. Rybáři zalezli do kaváren a vyčkávali, až přejde to boží dopuštění a ryby se přestanou bát, až zase vyplují k hladině a půjdou na vnadidlo. Mořské jazyky, ropušky a rejnoci se vrátili z nočních výprav a odpočívali. Svítalo.

Skleněné dveře se otevřely; vstoupil zavalitý a osmahlý přístavní dělník s nepokrytou hlavou, bosý a celý od bláta.

„Hej, Konstandisi,“ volal na něho jakýsi starý mořský vlk v bleděmodré haleně, „hrome, co je s tebou?“

Konstandis si s odporem odplivl.

„A co by mělo se mnou být?“ zeptal se. „Ve dne práce, pak kavárna a večer zas doma. To je můj život. Dřina, samá dřina.“

Jedni se smáli, druzí pokyvovali hlavami a proklínali kdeco.

„Psí život,“ prohodil jakýsi vousáč, který si jinak ze všeho dělal legraci. „Už aby čert všechno vzal.“

Mírný modrozelený přísvit zalil špinavé okenní tabule, vnikl do kavárny, zavěsil se na ruce, nosy a čela návštěvníků, skočil

na kamna a ozářil láhve. Světlo žárovek zesláblo, nevyspalý kavárník natáhl ruku a zhasil.

Chvíli bylo ticho. Všechny oči se zvedly a pohlédly ven na zachmuřený den. Bylo slyšet, jak se vlny třífští o zdi mola a řvou, ozývalo se kloktání několika vodních dýmek nargilé.

Mořský vlk si povzdechl.

„Copak je asi s kapitánem Lemonisem?“ podivil se. „Bůh ať se nad ním slituje.“

Podíval se nevlídně na moře.

„Proklatec, to bude zase vdov!“ zavrčel a kousl se do šedivého vousu.

Seděl jsem v koutě. Bylo mi zima, poručil jsem si druhý odvar šalvěje. Chtělo se mi spát; bránil jsem se spánku, zaháněl jsem únavu a tíseň, které na mne šly už od rána. Hleděl jsem zamženými tabulemi na přístav, jak se probouzí za houkání lodních sirén a jak se námořníci a bárkaři chystají do práce. Díval jsem se a jakési pevné vlákno upředené z moře, deště a odjezdu mi ovjelo srdce.

Upřel jsem oči na černou příď velkého parníku, stále ještě i s palubou zahaleného temnou nocí. Pršelo a viděl jsem, jak vlákna deště spojují nebe s blátivou zemí.

A jak jsem se tak díval na černou loď, na stíny a déšť, můj smutek dostával tvářnost, vzpomínky se ve vlhkém vzduchu vynořovaly a nabývaly hmotné podoby; z deště a z horoucí touhy se vynořila tvář milovaného přítele. Kdy? Loni anebo už v jiném životě jsem přijel do tohoto přístavu a loučil se tu s ním? Pamatuji se, že i tehdy pršelo a bylo zima, i tehdy nastával den a srdce se mi zmítalo a bouřilo.

Je bolestné loučit se s lidmi, jež máš rád; lepší je náhlý rozchod, zůstat a žít sám, jak je člověku přírodou souzeno. Ale toho

deštivého jitra jsem se nemohl s přítelem rozloučit. Dodatečně jsem si uvědomil proč, ale už bylo pozdě. Šel jsem s ním na loď a seděl v jeho kabině mezi rozházenými zavazadly. A zatímco se díval stranou, hleděl jsem na něho dlouho a vytrvale, jako bych si chtěl vštípit do paměti jeho rysy jeden za druhým: jasné, modrozelené oči, oválnou mladistvou tvář, vlídný a ironický úsměv, ale především jemné ruce s dlouhými prsty.

Jednu chvíli zachytil můj pohled, jak na něm pomalu a chtivě ulpívá, obrátil se ke mně s posměšným výrazem, jak mívával ve zvyku, když chtěl zakrýt pohnutí. Podíval se na mne a pochopil. A aby zmírnil smutek z loučení, zeptal se mě s ironickým úsměvem: „Jak dlouho ještě?“

„Co jak dlouho?“

„Jak dlouho se budeš hrabat v knihách a mít pořád prsty od inkoustu? Pojeď se mnou; daleko na Kavkaze jsou v nebezpečí tisíce příslušníků našeho národa, pojď, zachráníme je.“

Usmál se, jako by se chtěl posmívat svému vznešenému poslání.

„Možná že je nezachráníme,“ dodal, „ale zachráníme sami sebe, když se budeme snažit je zachránit. Nemám pravdu? Copak jsi to nehlásal, můj učiteli? ‚Když se chceš sám zachránit, snaž se zachránit druhé...‘ Kupředu tedy, učiteli, však jsi to učil... Pojď!“

Neříkal jsem nic. Posvátná Anatolie, kolébka bohů, vysoké hory, nárek Prométhea přibíjeného na skálu... A v tu dobu byl i náš národ přibíjen na kříž a volal o pomoc. Byl v nebezpečí; volal na pomoc každého svého syna. Ale já jsem nečinně naslouchal, jako by bolest byla sen a život dojemná tragédie a jako by bylo hrubé a nepřípustné skočit z tribuny na scénu a přiložit ruku k dílu.

Přítel nečekal na odpověď a vstal. Siréna už houkala potřetí. Podal mi ruku.

„Na shledanou, knihomole,“ řekl se smíchem, aby zakryl pohnutí.

Věděl, že je hanba, když člověk nedovede ovládnout city. Slzy, dojemná slova, okázalá gesta a obvyklé projevy důvěrnosti se mu zdály nevhodné a nedůstojné vzdělaného člověka. Měli jsme se rádi, ale nikdy jsme si neřekli vřelejšího slova; žertovali jsme a bili jsme se jako šelmy. Byl jemný, ironický a zdvořilý, já zase barbarský. On se ovládal a všechny projevy nitra provázal mírným úsměvem, já jsem zas býval strohý a občas se dával do nemístného smíchu.

I já jsem chtěl zakrýt zmatek nějakým drsnějším slovem, ale styděl jsem se. Vlastně jsem se ani nestyděl, nebyl jsem s to. Stiskl jsem mu ruku, držel jsem ji a nepouštěl. Pohlédl na mne s podivem.

„Jsi dojat?“ zeptal se a pokoušel se o úsměv.

„Ano,“ řekl jsem tiše.

„A proč? Copak jsme si to už neslibili před lety a nedodržovali jsme tu úmluvu? Jak tomu říkají Japonci, které máš tak rád? Funtozin! Klid, neochvějnost, usměvavá tvář, nehybná maska. Co je za maskou, to je naše věc.“

„Ano,“ znovu jsem přisvědčil a snažil se, abych se v nějaké delší řeči neprozradil – nebyl jsem si jist, zda bych ovládl hlas tak, aby se nechvěl.

Ozval se gong a upozorňoval návštěvníky od kabiny ke kabině. Poprchávalo. Ovzduší se naplnilo citovými projevy loučení, přísahami, dlouhými polibky, chvatnými, horečnými vzkazy... Matka padala do náruče synovi, žena muži, přítel příteli. Jako by se loučili navždy a jako by jim toto malé loučení připomínalo ono

velké. A náhle se ve vlhkém vzduchu od přídě až na zád lodi znovu rozlehl jako umíráček příjemný zvuk gongu.

Přítel se sklonil.

„Poslyš,“ tázal se tiše, „nemáš snad zlou předtuchu?“

„Mám,“ přisvědčil jsem.

„Ty věříš v ty pohádky?“

„Ne,“ odpověděl jsem pevně.

„Tak co?“

Nemělo smysl říkat si „tak co“; nevěřil jsem, ale bál jsem se.

Přítel mi zlehka položil levou ruku na koleno, jak bylo jeho zvykem v důvěrných chvílích, když jsme rozmlouvali a já ho chtěl přimět, aby se k něčemu rozhodl. On mi zpravidla odporoval, ale nakonec povolil, položil mi ruku na koleno, jako by chtěl říct: Z lásky udělám všecko, co budeš chtít...

Oči mu dvakrát třikrát zamžikaly. Znovu se na mne podíval. Uvědomil si, že jsem smutný, rozmýšlel se, nemá-li užít naší oblíbené zbraně – smíchu a žertu...

„Dobře,“ řekl. „Podej mi ruku; jestli někdo z nás dvou bude ve smrtelném nebezpečí...“

Odmlčel se, jako by se zastyděl. Celá léta jsme se smáli těm výletům do metafyziky a házeli do jednoho pytle vegetariány, spiritisty, teosofy a vědce...

„Tedy?“ otázal jsem se a snažil se uhádnout.

„Berme to jako žert,“ řekl chvatně, aby se nezapletl v té nebezpečné větě. „Jestli bude někdo z nás dvou ve smrtelném nebezpečí, ať myslí na druhého s takovým úsilím, že ho o tom uvědomí, ať je kdekoli... Platí?“

Chtěl se zasmát, a zdálo se, že mu rty strnuly a nehýbaly se.

„Platí,“ řekl jsem.

